
УКРАЇНА І МВФ: ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

С. О. КОРАБЛІН,
*член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук,
заступник директора ДУ “Інститут економіки
та прогнозування НАН України”,
вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна*

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ВЗАЄМВІДНОСИН УКРАЇНИ З МВФ

SERGI I KORABL I N,
*Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Doctor of Econ. Sci.,
Deputy Director Institute for Economics
and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine*

ON CERTAIN ASPECTS OF RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND THE IMF

Вітчизняне суспільство досить напружено ставиться до взаємовідносин з МВФ. Це не тільки пояснюється якістю вимог, які МВФ висуває до України в межах фінансування її стабілізаційних програм, але й відображає непопулярність певних законодавчих і регуляторних норм, які Україна змушена приймати в межах співробітництва з Фондом. Громадськість, як правило, не обізнана, що авторами окремих таких ініціатив є вітчизняні державні інститути, але із суто політичних міркувань таке авторство приписується міжнародним партнерам, які мовчазливо беруть на себе роль суспільного громовідводу.

Однак така лукавість, безумовно, не є головною причиною, що хвилює суспільство. Ключове питання – це залежний стан боржника в його взаємовідносинах з кредитором. Оскільки боржником є Україна, це не може не впливати на почуття національної гідності. Саме тому скільки б ми не розмірковували над доцільністю та ефективністю програм МВФ, сам факт того, що Україна з року в рік звертається до них, є наочним свідченням наших економічних проблем, а також недосконалості підходів до їх вирішення.

Сподівання щодо можливості побудови з МВФ дійсно рівноправних відносин мають право на існування, але тільки за однієї умови – якщо вони не будуть обтяжені борговими проблемами. У принципі, такий період незалежного партнерства з МВФ спостерігався протягом кількох років напередодні кризи 2008–2009 рр., коли Україна не мала потреби у фінансуванні Фонду. Власне, вона і тоді не втрачала можливостей регулярних технічних консультацій з його фахівцями, але при прийнятті рішень виходила із свого розуміння їх ефективності.

Після початку кризи 2008–2009 рр. і виникнення потреби в періодичному отриманні фінансової допомоги відносини змінились, і це об'єктивно явище, адже позичальник не може диктувати кредитору умови свого власного фінансування.

З цієї точки зору поширені уявлення про можливість і необхідність переконати МВФ щодо зміни його підходів до умов фінансування України є не стільки популярними, скільки популістичними, адже не враховують ні правових, ні інституційних особливостей функціонування Фонду.

Щодо першого аспекту, то кожний його крок строго вноормовано статтями угоди, унаслідок чого розробка та впровадження ним індивідуальних стабілізаційних програм для різних країн-членів є в принципі неможливими. Що ж до другого моменту, то МВФ – організація дуже своєрідна та неоднорідна. У ній, зокрема, потрібно розрізняти Виконавчу раду (Executive Board) – по суті, “політичний” орган, який саме і приймає рішення щодо якості й комплексності тих чи інших стабілізаційних програм та їх фінансових обсягів, і працівників Фонду (staff), які виконують рутинну роботу щодо підготовки цих програм та надання технічної допомоги країнам-членам.

Виконавча рада складається з 24 директорів і є своєрідним відображенням міжнародної таблиці про ранги. Формально країни – члени МВФ претендують на місце у Виконавчій раді залежно від їх квоти, яка має розраховуватися за спеціальною формулою. Проте де-факто це правило не виконується, оскільки розрахунок за формулою призведе до збільшення, наприклад, квоти Китаю та зменшить квоти ряду західноєвропейських країн.

Враховуючи, що Виконавча рада має величезний вплив на долю проблемних країн, які звертаються до МВФ за фінансовою допомогою, кожне місце в ній – предмет великої прихованої боротьби в межах глобальної геополітичної конкуренції. Не дивно, що і фінансові умови програм підтримки для різних країн-членів можуть бути неоднаковими. Як і швидкість їх розробки та затвердження.

У цьому контексті можна зазначити, що у 2011–2013 рр. можливості фінансової підтримки України були де-факто “заморожені”. Проте навесні 2014 р. відносини з МВФ кардинально змінилися, і він, здавалося, був готовий надавати нам допомогу на найбільш вигідних умовах.

На відміну від Виконавчої ради, співробітники Фонду є найманими працівниками. Зазвичай це дуже мотивовані, енергійні та освічені фахівці з широким міжнародним досвідом, тому співпраця з ними завжди є корисною. Водночас програмні документи, що готуються ними, можуть мати кон’юнктурний характер, який не суперечить очікуванням членів Виконавчої ради з більшістю голосів.

Визнаючи бюрократичну “технологічність” такого підходу, не можна не відзначити і його негативні аспекти. Адже програмні документи МВФ містять не лише рекомендації щодо вирішення практичних проблем, але й формують теоретичні підходи щодо їх унеможливлення в майбутньому. Отже, будь-яка свідомо втрата об’єктивності закладає умови для коротко- і довгострокових політичних прорахунків не тільки у країнах-реципієнтах, а й у більш широкого кола прихильників економічних поглядів і рекомендацій МВФ.

Торкаючись питання свідомих чи несвідомих помилок, що робляться під час визначення та реалізації стабілізаційних програм Фонду, треба визнати, що, незважаючи на загальний високий професійний рівень його фахівців, далеко не всі вони виявляються добре обізнаними у проблематиці тих країн, які відвідують у складі місій з приводу підготовки та спостереження за такими програмами, або у зв’язку з наданням технічної допомоги з окремих питань економічної політики.

Водночас необхідно зазначити, що країни – реципієнти такої допомоги не завжди вимогливо ставляться не тільки до рекомендацій МВФ, а й навіть до влас-

них зобов'язань, що приймаються ними під час підготовки та підписання меморандумів з економічної та фінансової політики. На жаль, такі епізоди не є поодинокими і в Україні, як з боку представників Фонду, так і з нашої сторони. Цим, зокрема, можна пояснити той факт, що жодну фінансову програму МВФ в Україні не було доведено до кінця. Водночас привертає увагу і те, що жоден такий передчасний вихід з програми не супроводжувався кризовим загостренням економічного та/або фінансового стану країни. Отже, це може свідчити не лише про переваги суто технічних відносин з МВФ, але й про певну проблематичність його довгострокових фінансових програм, включаючи їх методологічний базис.

З огляду на неоднозначність і важливість питань співробітництва України з МВФ, дуже актуальними є напрацювання провідних науковців з цієї теми. Саме цим проблемам і був присвячений Міжнародний науковий семінар, який проводився в ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” 10 жовтня 2018 р. Позиції окремих вчених публікуємо в цьому номері журналу.
